

VERSLAG VAN DE JAARVERGADERING

te Kerkrade op zondag 5 juni 1966

Aanwezig zijn de dames: Hemsing-Haage, Janssen, Kerkhoven-Heyligers, Minis-van de Geijn, Willemse-Widdershoven en de heren: Kruytzer, Mommers, Wassenberg, van Boven, Dijkstra, Bult, Ex, van Nieuwenhoven, van Noorden, Geurts jr, Jansen, Coonen, van der Kruk, Schulte, Kerkhoven, Montagne, de Heer, Sterken, Veenendaal en twee personen waarvan de handtekening niet kon worden ontcijferd.

Na het welkomstwoord herdenkt de voorzitter de zes leden, die ons sinds de vorige vergadering door de dood ontvallen zijn, in het bijzonder Dr. Garjeanne, de laatste mede-oprichter van het Genootschap.

Het verheugt de voorzitter te mogen constateren, dat de maandvergaderingen te Maastricht en Heerlen steeds goed bezocht worden. Heerlen moest zelfs naar een groter vergaderlokaal verhuizen. De Vrienden der Natuur te Venlo en te Weert blijven actief en staan in geregeld contact met het bestuur, maar wij moeten nogmaals vaststellen, dat beide kringen nooit een verslag van een vergadering zenden en dat zij slechts bij hoge uitzondering een mededeling van een waarneming zenden. Het zou voor onze leden te Venlo en te Weert veel prettiger zijn, als zij geregeld iets van hun werk in het maandblad konden lezen. In Echt is een Natuurhistorische Werkgroep opgericht onder leiding van de heer Geurts, die zijn best zal doen om de leden van de werkgroep met ons in contact te brengen.

Wij vergaderen thans voor de tweede keer in de mijn- en klankstad Kerkrade. Toen wij in 1934 hier onze jaarvergadering hielden, was Kerkrade nog maar alleen een mijnstad, bij een volgende vergadering zal het misschien uitsluitend een klankstad zijn. Wij gaan ook voor de tweede keer naar het aloude Rolduc, waar de oprichter van ons Genootschap, Rector Cremers, tien jaar leraar is geweest.

Degenen, die per bus van Heerlen naar Kerkrade gekomen zijn, zijn hier binnengerezen over de Kerkradersteenweg, aangelegd door de laatste abt van Rolduc in de tweede

half van de 18e eeuw, het bloeitijdperk van de mijnbouw, waarvan wij nu de ondergang tegemoet gaan.

Alvorens de punten van de agenda te behandelen wil de voorzitter er op attent maken, dat een onzer leden zijn gouden jubileum als lid viert, nl. Prof. J. Heijmans uit Amsterdam, aanwie de voorzitter een gelukwens heeft gezonden.

Dan geeft de voorzitter de secretaris gelegenheid voor het oplezen van zijn jaarverslag.

Reeds een aantal jaren achtereen is in dit verslag gepleit voor samenwerking van ons genootschap met andere organisaties op het gebied van natuurstudie en landschapbescherming. In het afgelopen verenigingsjaar is deze noodzaak meer dan ooit gebleken: van alle kanten worden immers de nog resterende natuurlijke terreinen bedreigd, ook in ons gewest: De Sint-Pietersberg moet verder worden afgegraven ten behoeve van de cementindustrie; de Brunssummerheide, gelegen op het grondgebied van vijf gemeenten, die tezamen een recreatieschap hebben opgericht, wordt ernstig bedreigd door een exploitatie van het in de de grond aanwezige zilverzand; het Kathagerbroek, botanisch en zoölogisch belangwekkend, wil men veranderen in een droomvijver voor vissers; in Maastricht moet een groot deel van de botanisch bijzondere bomen die staan in het Oude Stadspark aan de Maas, worden gekapt ten behoeve van het verkeer te water en te land. En hiermede is de lijst van aanslagen op natuur en landschap nog niet compleet: in het Krijtdistrict staat de ruilverkaveling Mergelland op het punt te worden uitgevoerd; in Midden-Limburg wil men in het dal van de Swalm een vuilnisstort inrichten ten behoeve van een papierfabriek. Insectenbestrijding en onkruidverdelging nemen steeds grotere vormen aan en leiden onherroepelijk tot een algehele verarming van de natuur en vooral ook tot een sterke achteruitgang van de vogelstand. De vuiltoezing op het water — in het bijzonder op de Maas — is zonder meer schrikbarend.

Al deze ondernemingen staan wel in schrille tegenstelling tot de stemming die er heerste rondom de viering van het eeuwfeest van Thijsses geboorte: daar bleek de bereidheid tot samenwerking alom aanwezig. Ons ge-

Voor het hoofdgebouw van Rolduc

nootschap was uitgenodigd bij een samenkomst in het natuurhistorisch museum bij de opening van een tentoonstelling, gewijd aan de grote activiteiten van Heimans & Thijssse. Bij deze plichtigheid werden diploma's uitgereikt aan de geslaagden van de gidsencursus van het I.V.N. Samen met het Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap, werd te Maastricht een bijeenkomst gehouden waarin verschillende gemeentelijke instanties voorlichting hebben gegeven over de plannen met het Stadspark en de oude vestingmuren. Met vele andere instanties met als zeer gewaardeerde „vreemde” inmenging die van de architecten B.N.A., werd bij Gedeputeerde Staten van Limburg geprotesteerd tegen het verlenen van een nieuwe concessie op de Sint-Pietersberg. In Heerlen kreeg de samenwerking met de Limburgse Vogelwacht gestalte in de vorm van enige voorlichtingsavonden op het gebied van vogelstudie en bescherming.

Het Thijssse-jaar is wel is waar ten einde, doch in Maastricht wordt nog gewerkt aan het monument door de beeldhouwer van Noorden; het wordt een vogelvoederplaats, ingericht in het plantsoen van het Rijks Archief, naast het geboortehuis van Thijssse. Mogelijk kunnen wij bij de openstelling van deze voedertafel tot een nauwer samengaan met voornoemde vogelwacht komen, en vooral ook tot groter wederzijds begrip.

Het ledental van het genootschap onderging geen noemenswaardige veranderingen. Overleden zijn ons lid van verdienste Dr. A. J. M. Garjeanne, en verder J. L. H. Willems, M. E.

Fr. Klinkenbergh, H. J. Bronneberg, Prof. Dr. F. Florschütz en J. Ceha.

Voorzitter en secretaris waren aanwezig bij de herdenking van het eeuwfeest van de geboorte van Thijssse te Amsterdam, de voorzitter als lid van het erecomité. De voorzitter bezocht ook het symposium: Honderd jaar Mendel. En hij vertegenwoordigde het genootschap bij de opening van het Ontvangstcentrum Mijl op Zeven van het Staatsbosbeheer in het Natuurreservaat De Groote Peel.

De jaarvergadering werd gehouden te Heyt-huisen waar de bestuursleden Mevr. Minis en de heer Mommers werden herkozen, zoals te doen gebruikelijk is.

De **hoofdredacteur** van het Natuurhistorisch Maandblad en de Publicaties brengt verslag uit. J. Th. ter Horst versierde de omslagen met foto's van Limburgse landschappen. Blijkbaar hebben deze foto's stimulerend gewerkt, want er verschenen verschillende artikelen over landschappen. Dit ligt geheel en al in de lijn van ons maandblad, dat er naar streeft een zo volledig mogelijke documentatie over Limburg te geven. Wanneer wij de inhoudsopgave goed bekijken, dan blijkt, dat het maandblad bijna elk onderdeel van de biologie bestrijkt. Het spreekt vanzelf dat aan Mendel's eeuwfeest zeer bijzondere aandacht is geschonken. Dat de verslagen van de maandvergaderingen goed en aandachtig worden gelezen, is bekend.

Met de Publicaties zijn wij in het afgelopen jaar wel zeer goed voor de dag gekomen. Tot nu toe verscheen er telken jare — soms slechts eenmaal in twee jaren — één publicatie. In oktober van verleden jaar kon de voorzitter, tevens hoofdredacteur, twee publicaties op tafel leggen, te weten Reeks XIV: „Onderzoek van grindgaten langs de Maas” van Mevr. N. L. Wibaut-Isebreë Moens, een uitgave, die door het RIVON is verzorgd, en Reeks XV: „De Avifauna van de Nederlandse provincie Limburg benevens een vergelijking met de aangrenzende gebieden” van P. A. Hens, een boekwerk van 528 bladzijden, waarvan de penningmeester is geschrokken. Met of zonder schrik, wij hebben deze publicatie met vreugde begroet.

Ook de **penningmeester** brengt zijn verslag uit:

De inkomsten in 1965 waren ongeveer f 5000,— minder dan in het voorafgaande jaar.

De hoofdoorzaken hiervan zijn de volgende: In 1964 werd van de gemeente Maastricht $2 \times f 4000,-$ ontvangen als bijdrage in de kosten van het ruilverkeer, n.l. ook nog over het jaar 1963. In 1965 was dit $f 5000,-$ voor het lopende jaar. Verder was de opbrengst van de boek- en tijdschriftenverkoop $f 1500,-$ minder dan in 1964. De opbrengst van de contributies was door de verhoging van de contributie van $f 7,50$ tot $f 10,-$ wel meer dan in 1964, doch minder groot dan verwacht werd. Oorzaken hiervan zijn het bedanken voor het lidmaatschap en het feit, dat een aantal leden, die het maandblad blijkbaar erg oppervlakkig lezen, de gewoonte getrouw nog $f 7,50$ betaalden. Een aantal hiervan herstelde later hun vergissing, doch niet allen.

De uitgaven in 1965 bleven ongeveer gelijk aan die van 1964. Een extra- uitgave was de noodzakelijk geworden aanschaffing van een adresseer-machine, waarvan de kosten ongeveer $f 1000,-$ bedroegen.

Publicatie XV (kosten $f 23.000,-$) is echter pas voor ruim de helft ($f 13.000,-$) betaald. Deze schuld van nog $f 10.000,-$ blijft nog een zware last voor het genootschap. De situatie is des te benauwender daar er al weer een nieuwe publicatie op stapel staat. Het bestuur doet pogingen om uit de impasse te geraken; het ziet er naar uit dat deze met succes zullen worden bekroond.

De kascommissie heeft de bescheiden van de penningmeester in orde bevonden, zodat zijn jaarverslag wordt goedgekeurd. Tot leden van de kascommissie voor 1966 worden benoemd de heren Kerkhoven en van Noorden.

De bestuursleden die aan de beurt van aftreden zijn, worden bij acclamatie herkozen, de heren Bult en Wassenberg, hoewel de laatste te kennen geeft dat het hem welkom zou zijn, als een ander zijn plaats innam. De voorzitter acht zijn tijd ook gekomen, nu hij 70 jaar geworden is, en ook de onder-voorzitter de heer Mommsers, wenst af te treden. De voorzitter doet een beroep op alle leden om met suggesties te komen, ten einde beide vacatures op democratische wijze aan te vullen. Hij acht verjonging van het bestuur in het belang van het genootschap. Hieraan aansluitend acht Dr. Montagne het dringend nodig dat het genootschap meer doet voor het aantrekken van

Op de Rolducse cour

jonge leden. In dit verband pleit Dr. van Nieuwenhoven voor een nauwere samenwerking tussen het Natuurhistorisch Museum en het Genootschap bij het aankweken van belangstelling voor de natuur bij jong en oud. Ook meent hij dat het genootschap meer moet betekenen voor die delen van de provincie Limburg, die buiten de grote centra vallen, met name voor Noord-Limburg. In kringen van de K.N.N.V. maakt men zich over dit „niemandsland” bezorgd. Hij herinnert aan de regionale vergaderingen, die vroeger wel werden gehouden, in navolging van het Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap. Eventueel zouden wij de oprichting kunnen stimuleren van plaatselijke afdelingen van het I.V.N., of van kringen van Vrienden der Natuur. Vanuit Maastricht kunnen wij er niet aan beginnen.

De heer de Heer vraagt om een betere organisatie van de excursie's van het I.V.N. Hij heeft al twee keer meegemaakt dat op het verzamelpunt geen leider kwam opdagen. Dr. van Nieuwenhoven verzekert hem, dat vanuit de excursiecommissie al het mogelijke wordt gedaan om de excursies zo goed mogelijk te doen verlopen.

De heer van der Kruk heeft schriftelijk een verzoek ingediend, en is zo vriendelijk dit mondeling te willen toelichten. Hij wijst erop dat de I.V.N.-excursie's een heel ander karakter hebben dan de oude genootschapsexcursie's. Veel leden zouden graag die ouderwetse excursie's weer terug hebben, waaraan alleen bekenden meedoen, bijv. eens per maand. Aldus wordt besloten.

In het carré

Ir. Ph. Jansen houdt een pleidooi voor de Maas, een rivier die steeds meer verontreinigd wordt, vooral door de industrie, en waar in internationaal verband niets aan wordt gedaan. Het water stroomt volkomen ongereinigd ons land binnen, en juist ter hoogte van Maastricht valt het zuurstof-minimum ten gevolge van de lozingen in het gebied van Luik. Wel is een wet in voorbereiding op de verontreiniging van het water, maar hij acht het van groot belang, dat een commissie van deskundigen uit het Natuurhistorisch Genootschap voor de Maas in de weer komt, bijv. door opstelling van een request. Op voorstel van **Dr. Dijkstra** wordt deze commissie direkt benoemd. Zij bestaat uit Mevr. Minis en de heer van Nieuwenhoven onder leiding van Ir. Jansen.

Op Rolduc werden wij ontvangen door de president

Ter inleiding van de rondleiding gaf **Ir. Raedts** een korte inleiding over de problematiek van de steenkool in het kader van de ontwikkeling van de energie-grondstoffen-situatie van het huidige ogenblik.

Reeds vroeg in de Romeinse tijd bekend en gebruikt als brandstof voor verwarmingsdoeleinden, en lokaal van betekenis in de vroege en late Middeleeuwen, veroverde de steenkool de eerste plaats onder de minerale grondstoffen in de periode van de industriële revolutie.

In de 18de eeuw slaagden de Darly's er in in Engeland in het hoogovenproces houtskool te vervangen door cokes, waarmee de opgang begon. Deze ontwikkeling gaf weer het aanzien aan de eerste stoommachines ten behoeve

van de zich ontplooiende mijnindustrie, waarmee het stoomtijdperk in verkeer en industrie in de 19de eeuw zijn grote ontwikkeling kreeg.

Het keerpunt bracht de eerste wereldoorlog met de inzet van de belangrijke structurele verandering het vervangen van de steenkool door olie in de marine. Hiermede begon de opmars van de olie, die op vele terreinen door comfort en gemakkelijker aanvoer een groot deel van het terrein van de steenkool als energiegrondstof overnam. Tegenover een sterk stijgende olieproductie met exploratie en ontginning over de gehele wereld, bleef de steenkoolproductie vrijwel constant.

Wel ontwikkelde zich uit de bijprodukten van de op steenkool verwerkte cokes een belangrijke chemische industrie met als zwaartepunt tot aan de tweede wereldoorlog de kunstmeststofproductie.

Aardgas als energiegrondstof, in de meeste olieontginningen nog altijd als een lastig bijprodukt beschouwd, begon in de dertiger jaren in de Verenigde Staten zijn geweldige opgang.

De tweede wereldoorlog bracht opnieuw wijziging in het structureel probleem. Een aanvankelijke vrees voor gebrek aan fossiele brandstoffen gaf aanleiding tot uitgebreide pogingen, atoomenergie ook voor vreedzame doeleinden te gebruiken. Ofschoon ook bij dit type energie nog twijfelpunten bestaan, is zij niettemin doende een concurrent te worden op de energiegrondstoffenmarkt. Daarnaast echter kreeg na de tweede wereldoorlog door een stormachtige ontwikkeling in de organische chemie de kunststofproductie een geweldige

Inleiding door Ir. C. Raedts

uitbreiding. Hierbij stelde zich al spoedig onder invloed van de laboratoria der grote oliemaatschappijen, dat een aantal koolwaterstoffen, afkomstig uit de olieindustrie, als uitgangspunt een betere en goedkopere basis vormde voor het vervaardigen van kunststoffen. De chemische industrie, gebaseerd op koolwaterstoffen, afkomstig van de cokesindustrie, werd hierdoor gedwongen om te schakelen. Deze structurele verandering van de vetkoolindustrie werd nog versneld door twee andere feiten: ten eerste dat in de metaalindustrie het cokesverbruik per ton geproduceerd staal door nieuwere methodes belangrijk verminderde, ten tweede dat op vele plaatsen aardgas gevonden werd, waardoor cokes-ovens voor huishoudelijke en industriële doeleinden zijn plaats verloor.

Dit is de situatie van het moment, waarin wij ons bevinden. Steenkool heeft op het West-Europese continent heel sterk zijn plaats ingeboet ten koste van elders aangevoerde goedkopere grondstoffen.

Uiteraard is hieruit een grote afhankelijkheid ontstaan. Hoe deze ontwikkeling zich verder zal voltrekken is natuurlijk niet te zeggen. Wel blijkt in Amerika en Rusland thans een andere tendens in te zetten, maar ook voor steenkool geldt wat op 31 juli 1964 de Coll. Guardian schreef: *There is something terrifying about the avidity with which man seeks to strip and plunder his planet of its resources.*

Na de rondleiding door de gebouwen bevestigden wij ons naar het bosquet, waar Dr. Montagne een uiteenzetting gaf van het ver-

In de bibliotheek

loop van de Feldebiss en de ligging van de gebouwen van Rolduc ten opzichte van deze belangrijke breuk in de ondergrond. Rolduc is inderdaad gebouwd op het geologisch meest kwetsbare gedeelte van Nederland. In de voorafgaande week zijn door Drs. O. Kuy l boringen verricht in het bosquet van Rolduc. Dr. Montagne toonde de resultaten van deze boringen, nl. de oligocene klei ten W. van de Feldebiss en het miocene zand ten O. van de Feldebiss, beide gelegen onder de kwartaire bedekking. Tenslotte bracht hij het gezelschap naar de drempelverzakking vóór de kerk van Rolduc, een bewijs van de nog steeds voortdurende werking van de Feldebiss aan de oppervlakte. Deze drempelverzakking is in feite een natuurmonument. Met een woord van dank van de voorzitter werd de excursie besloten.

